

Viðmerking

Fair play, takk

Formaður Javnaðarflokksins, Jóannes Eidesgaard hevur í viðmerkingum sínum til seinastu veljarakanningina, sum varð gjørd fyri Berlingske Tidende og Dimmalætting í farnu viku, sett fram nakrar heldur óstortsligar skuldsetingar:

„Hetta líkist manipulation. Spurt verður politiskt fyri at framleiða eitt úrslit..... Veljarin verður stýrdur inn í ein bás, sum hann ikki hoyrir heima í“ verður hann miðlum annað endurgivin fyri at siga í Dimmalætting, sama dag, sum úrslitini um stöðu veljaranna til ætlanirnar um fullveldi og miðvísa avtøku av blokkstuðlinum verða almannakunninggjørð.

Í útvarpssamrøðu sama dag fella orðini soleiðis, eftir at Jóannes Eidesgaard hevur harmast um, at kanningin ikki er gjørd eftir tí vanliga leistinum við 4 valmøguleikum: „...tí er hetta ein veljarakanning, hvar man líkasum hevur produserað seg fram til eitt resultat, sum man opinbart gjarna vil hava fólk at taka stöðu til.“

Dagin eftir verður tað verið av varsemi, sum hóast alt var í fyrstu viðmerkingunum, tveitt fyri bórð: „Hetta er manipulation“ eru orðini, formaður Javnaðarflokksins verður endurgivin fyri í samrøðu undir yvirskriftini „Manipulerað veljarakanning“ í Sosialinum. „Eg havi eitt álvarsamt fyrilit fyri havi kanningin. Tey, ið skipa fyri, hava avmarkað spurningarnar til ætlanina hjá Høgna Hoydal soleiðis, at tey, ið vilja hava størri sjálfstýri innan ríkisfelagsskapin, ongan reellan móguleika hava at svara. Hetta er manipulation, og eg haldi tað vera harmiligt, at Samfelagsdeildin á Fróðskaparsetrinum ikki vil geva fólk móguleika at svara soleiðis,

at kanningin veruliga sigur tað, fólkid vil“.

Eg dugi lutvíst at fylgja Jóannesi Eidesgaard, tá hann sigur, at fólk skulu hava nógv nógvar móguleikar at velja í, tá tey verða spurð. Tey skulu kenna seg aftur í onkrum av svarmøguleikum. Tað hava vit, sum hava staðið fyri flestu veljarakanningum síðani 1984 og sum seinni skipaðu samtakið Fynd til hetta, lagt alstóran dent á. Ikki minst tá spurt hevur verið til stöðu veljaranna til ríkisfelagsskapin. Longu í fyrstu kanningin í sambandi við valið í 1984 valdu vit at taka ein valmöguleika meira inn enn teir báðar, loysing ella verandi heimastýrisskipan, sum Observa hevði konfronterað veljararnar við í síni kanning fyri Dimmalætting í 1978. Í 1984 kundu spurdu veljararnir eisini svara „at Føroyar skulu hava økt sjálfstýri innan fyri karmarnar á ríkisfelagsskapinum“. Observa bað veljararnar hugsa sær stöðuna við eini móguligari fólkkaatkvøðu, har spurningurin var loysing ella ikki. Tað var rættuliga meiningsleyst, eftirsum einki røktist fyri eini fólkkaatkvøðu eftir tilfiskum leisti. Bert ein flokkur, sum vildi pilka við verandi skipan, hevði hetta á tapetinum. Hinvegin vóru 3 flokkar, Fólkaflokkurin, Sjálfstýrisflokkurin og Javnaðarflokkurin, sum høvdu ein orðaðan politikk, sum vildi okkurt, ið lá ímillum loysing og at varðveita stöðuna óbroytta. Tað frægasta, vit dugdu at finna uppá

var hetta „økt sjálfstýri innan fyri ríkisfelagsskapin“, hvat tað so var. Tað kundi vera eitt sindur av hvørjum, men nærri komu vit ikki og stórvægis hjálp fekt heldur ikki frá politiska orðaskiftinum um hetta mál. Men meginparturin av veljarunum vísti seg so at kenna seg heima í hesum rúmliga básinum. Seinni, tá politiski veruleikin broyttist, tá stóru partur av veljarunum vendu føroyskum politikarum og sjálvsavgerðarrætti bakið aftan á bakkestini í 1992 og 1993, gjørdist tað neyðugt at hava ein móguleika afturat, nevniliga „tættari sambandi við Danmark“. Soleiðis hevur verið spurt í kanningunum, sum Fynd-samtakið hevur verðað av. Eisini í telefonkanningum, sum hava verið tær flestu, hóast vit annars royndu at hava spurningarnar eftir meira einfaldum leisti, tá spurt skal vera um telefon. Í telefonkanningum hava flestu spurningarnir verið orðaðir sum spurning, har tað ber til at svara ja, nei ella veit ikki. Ella sum uppháld, har spurda fólkid kann geva til kennar, hvørt tað er samt ella ósamt - ella ikki veit at svara.

Tíðin fer við øllum. Eisini við hesum háttinum at spyrja fólk. Tað hava vit so eisini áðanpað í Fynd-samtakinum. Í sambandi við ætlaðari kanning, har spurningarbað skulu berast í stórt tal av húsum, hevur verið umrøtt, hvussu hetta mál skal viðfarast hesu ferð. Endalig stöða er ikki tikin, men greitt var eftir fund í samtakinum seinasta vár, at svarmöguleikarnir mugu lagast eftir tí, sum politisku flokkarnir nú geva til kennar í sjálfstýrisspurninginum. Tær mongu nýggju orðingarnar, „skipað loysing“, „fullveldi“, „samræðing“, „sjálfstýrisslóg“, „dagføring av heimastýrisslógini“, „kapitalisering av blokkinum“ osfr. máttu onkusvegna fáa rúmd í eini kanning í dag. Sum vera man er tað eingin løtt uppgáva. Men tað verður so arbeitt við hesum.

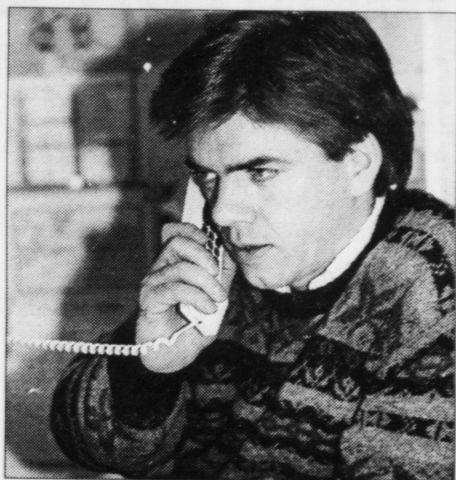
Tað, sum eg vil siga Jóannesi Eidesgaard við hesi heldur drúgvu frágreiðing er í stuttum hetta: Tann hátturin at spyrja veljararnar, sum higartil er brúktur, er

sleptur. Hann varð sleptur longu áðrenn nýggja samgongan spældi út við sínum fullveldisuppskoti. Og - fyri egnu rokning - útlitini fyri at spyrja við nógvum valmöguleikum, tá fregnast verður eftir stöðu veljaranna til ríkisfelagsskapin, eru lítil og eingin, tá tað skal fara fram um telefon. Sum politiska landslagið sær út í dag verður tað væntandi ov trupult. Reint tekniskt.

Spurningurin er so, hvørt tað yvirhøvur ber til at fáast við hetta mál í eina telefonkanning. Sum vera man ber ikki til at geva eina fullgöða mynd av preferansunum hjá veljarunum bít sundur upp á teir mongu valmöguleikar, ið nú liggja á borðinum. Men tað ber til at biðja veljararnar siga sína hugsan um tey mál, sum verða viðgjørd í løgtinginum. Soleiðis sum tey fyriliggja og eru lögð fram í almenna orðaskiftinum. Ein og hvør avgerð, annaðhvørt í løgtinginum ella við fólkkaatkvøðu, verður í seinasta enda ein stöðutakan fyri ella ímóti einum uppskoti. Tá er ein selding farin fram í demokratisku prosessini, ein neyðug selding, skal politiska skipanin vera før fyri at røkka avgerðum.

Tá landsstýrið leggur fram uppskot um at sleppa at samráðast við donsku stjórnina um eina avtalu um at skipa Føroyar sum eitt land við fullveldi - og annars leggur upp til at hetta verður tað, veljarin skal taka stöðu til á fólkaatkvøðu um ikki so langa tíð - so er selding farin fram. Tað er ja ella nei í løgtinginum. Og sannlíkt er, at veljarin skal siga ja ella nei til hetta, áðrenn langt um líður. Tá so er, er tíðin so avgjørt eisini búgvin at vita, hvat veljarin sigur. Ikki hvussu veljararnir bíta seg upp á eina røð av móguleikum, men hvat hann ella hon sigur til henda konkræta spurning, sum býir tingið sundur í tveir partar. Ella sagt við øðrum orðum: Hættur tað, sum meirilutinin í tinginum ætlar at fremja, undirtøku í veljaraskaranum, ella hevur tað ikki?

So, tá Fynd fær ein einfaldan fyrispurning: Tá fjølmíli, hvørt vit kunnu skipa fyri eini kanning at vita, hvørt hetta fullveldisuppskot hevur undirtøku ella ikki, verður sagt ja, eins og tað hevur verið gjørt í sambandi við so mong onnur aktuall mál, sum hava upptikið løgting og almenning. Eitt og hvørt mál, sum kann verða lagt fyri løgtingið til

støðutakan kann eisini verða lagt fyri veljaran at siga sína hugsan um. Tað verður gjørt uttan fyrilit fyri, hvat vit í Fynd halda um hetta ella at summum politikarum ikki líkar orðaljóðið í tí, sum teir skulu taka stöðu til. At veljarakanningar kunnu hava ávirkan á tað, sum víðari fer fram, vita vit. Soleiðis hava kostirnir verið síðani miðskeiðis í áttátíðrum. At politiskir flokkar t.d. hava flutt seg í NATO-málinum er ikki minst veljarakanningunum fyri at takka. At tað var tilætlað - ella manipulation - frá FYND-samtakinum ber ikki til at siga, tí tað var neyvan nakað stórt ynski í hesum líta parti av veljaraskaranum.

So mikið til henda tættin í viðmerkingunum frá formanninum hjá Javnaðarflokkinum. Tann sakligi.

Eftir stendur hin tætturin, tann ósakligi: Skuldsetingar um at tað hevur verið manipulerað. At tað hevur verið spurt politiskt fyri at framleiða eitt ávíst úrslit. Eg havi í skrivandi stund beint víðari til Jóannes Eidesgaard tað samskiftið um e-post, sum er farið fram millum meg, blaðstjóran á Berlingske Tidende, blaðstjóran á Dimmalætting og tann samfelagslæran, sum tók sær av tí praktiska partinum av arbeidnum saman við sínum flokki. Tá hann lesur hetta, sær hann, at her er ikki minsta vet av politiskum meetingum ella tað sum á nakran hátt kann eittast at vera eitt politiskt motiv. Viðgerðin er teknisk - og praktisk.

Vónandi vil Jóannes Eidesgaard síðani vera so frægur, at hann tekur skuldsetingarnar um manipulation og politiska framleiðslu í seg aftur. Ikki bara fyri mína skyld. Men fyrst og fremst tí hann við sínum grundleysu illgitingum skaðar framtíðar arbeidnum at gera veljarakanningar.

Eg haldi sjálvur, at vit, sum takast við veljarakanningum her á landi, gera tað við stórar ábyrgðarkenslu. Órímligt er tað tí ikki at krevja, at politikarar, sum eru fremstu brúkarar av hes-

Jógvan Mørkøre góðtekur ikki, at Jóannes Eidesgaard setir spurnartekin við veljarakanningina um kanningum, somuleiðis kenna ábyrgð, tá teir viðgera úrslitini.

Tað krevur format í summum førum, eyðvitað. Serliga svárt vil tað kennast, tá eitt úrslit gongur einum flokki ella politikara ímóti. Men so at fara at sparka fólk niður í reinari frustratión, ber ikki til. Tað minnir ov nógv um hatta ólúkk mál, ið sum Kekkia fekk í landsdystinum seinasta sunnudag. Tað at teir forbrutu seg móti øllum óskrivadum reglum um fair play er eitt. Tað kann fyríkoma og vil henda aftur, tá menn eru sperdir. Spurningurin er, hvørt teir síðani viðganga at vera lopnir framav. Tað er tá, at formatið skal standa sína roynd.

**Jógvan Mørkøre
Søgu- og
Samfelagsdeildin
Fróðskaparsetur Føroya**

PS: Tað, sum er serliga trupult at skilja í argumentatiónini hjá Jóannesi Eidesgaard, er, at tað skuldi vera politiskt avgjørt at avmarka spurningin til spurningin um fullveldi. Tey flestu, ið frættu um kanningin, meðan hon var í gerð, væntaðu, at samgongan fór ikki at fáa undirtøku fyri hesum í veljaraskaranum, men at størri partur fór at venda sær ímóti ætlan landsstýrisins. Teirra millum, ið so mettu, vóru m.a. Tjóðveldisstuðlar, ið blikaðu, sum so mátti teirra um kanningin. Og tað er væl skiljandi. Tjóðveldisflokkurin hevði mest at tapa. Gekk úrslitið teimum ímóti, vildi tað innibera, at Fólkaflokkurin fekk ein meira sentralan leiklut ímillum Tjóðveldisflokk og Javnaðarflokk, sum so mátti takast upp í leikin. Kanningin kundi meira enn so givið Tjóðveldisflokkinum banahögg. So nógv var ikki upp á spæl hjá Javnaðarflokkinum, tí hetta er hóast alt ikki einkarmálið hjá honum eins og hjá Tjóðveldisflokkinum.

/jm.

Jóannes Eidesgaard hevur kalla veljarakanningina hjá Fynd fyri manipulation, tí fólk ikki kunnu svara, at tey vilja hava størri sjálfstýri innan fyri ríkisfelagsskapin